

De Tweede Wereldoorlog in Zuidoost Drenthe

Deze lesbrief gaat over de Tweede Wereldoorlog in Zuidoost Drenthe. Om de vragen te kunnen beantwoorden, zul je vaak het internet moeten gebruiken. Veel antwoorden kun je vinden op www.slo-drenthe.nl.

- Duitse soldaten vallen een bunker bij Coevorden aan.

HET BEGIN

Als Duitsland op 1 september 1939 Polen aanvalt, begint de Tweede Wereldoorlog. Nederland is in eerste instantie nog niet in paniek. Er wordt gedacht dat het allemaal niet zo'n vaart zal lopen. Het land heeft zich immers neutraal verklaard, wat betekent dat het niet aan een eventuele strijd wil deelnemen. Hitler trekt zich echter niet zoveel van die afspraak aan en stuurt zijn vliegtuigen op 10 mei 1940 naar zijn buurland toe. Om 04:00 vuren de Duitsers granaten naar de Kamerlingwijk. De Nederlanders begonnen vanuit hun kazemat met een mitrailleur te schieten, maar al snel was hun wapen stuk door een paar goed gerichte Duitse schoten.

Na korte tijd was het schieten afgelopen en trokken Duitse ruiters en vrachtwagens door de straten.

1. Vraag

- Wat deden de Nederlandse soldaten met de bruggen toen ze zich terugtrokken?
- Waarom deden ze dat?

De kapotte brug bij Kamerling werd snel met twee boten en planken gerepareerd. En met de hulp van een NSB'er uit Klazienaveen, trokken de Duitsers al snel verder richting Klazienaveen en Emmen.

De 4 soldaten geven zich over aan 300 Duitse soldaten.

2. Vraag

In Drenthe werd niet overal hard gevochten. Er stonden wel wat kazematten langs kanalen.

- Wat is een kazemat?
- Stonden er in jouw dorp ook ergens kazematten?

Op 14 mei bombardeerde Hitler Rotterdam. Op 15 mei gaf Nederland zich over, uit angst voor nog meer platgegooiden steden. Nederland was nu officieel bezet gebied.

- Distributiebonnen

DAGELIJKS LEVEN

Voor de mensen veranderde het dagelijks leven al snel. Eten was 'op de bon'. Dat betekende dat je alleen nog maar voedsel mocht kopen tegen inlevering van een distributiebon. Op die manier probeerde de overheid alle spullen eerlijk onder de mensen te verdelen. Ook moesten de ramen 's avonds verduisterd te worden, om te voorkomen dat er licht

naar buiten scheen. Geallieerde piloten zouden hier gebruik van kunnen maken om de weg te vinden. Het gemeentebestuur en burgemeester Bouma voerden netjes alles opdrachten van de Duitsers uit. Het Duitse leger wou 444 fietsen uit de gemeente Emmen hebben en Bouma zorgde ervoor dat de Duitsers ze allemaal, tot op de laatste fiets nauwkeurig, kregen.

3. Vraag

Van welke partij was burgemeester Bouma lid?

- [Oproep Arbeitseinsatz](#)

In maart 1942 was het voor de mannen tussen de 18 en 40 jaar oud afgelopen met het gewone leven. In heel Drenthe hingen pamfletten met de oproep dat deze mannen zich moesten melden voor de Arbeitseinsatz.

4. Vraag

- a) Wat hield de Arbeitseinsatz in?
- b) Waarom had Hitler Nederlandse jongens en mannen nodig?

Een groot aantal Drentse mannen gaven gehoor aan de oproep. Zij voelden er niets voor om in het land van de bezetter aan de slag te gaan en doken onder.

Joden

Ze waren niet de enigen. Ook Joden moesten al snel een veilig onderkomen zoeken. Vanaf 1942 moesten ze verplicht een davidsster dragen, ter herkenning. Ze mochten toen de parken en zwembaden al niet meer in en konden alleen nog op bepaalde tijden boodschappen doen. In 1940 waren alle Joden uit overheidsdienst ontslagen. Niet veel later gaf Hitler opdracht alle Joden naar concentratiekampen te brengen. Om te ontkomen aan de gaskamers zochten veel Joden een onderduikadres.

Een kleine groep moedigen bood joden een schuilplaats aan. Jacoba Omvlee verborg vier mensen

van de familie Ten Brink uit Nieuw Amsterdam in haar woning in Zuidbarge.

De gezusters Zikken verborgen het gezin van Daniel Cohen. Daar in de kleine boerderij zat het gezin veilig aan de Valtherweg.

Bertus Zefat had ook joden verborgen maar is later door de Duitsers vermoord. Hij heeft de verborgen joden nooit verraden.

Onderduikershol Valtho

5. Vraag

Zou jij Joden hebben durven helpen tijdens de oorlog? Leg je antwoord uit.

6. Vraag

Waarom hadden de Duitsers vaak Nederlandse NSB'ers bij zich als ze mensen oppakten?

NSB EN DE CRISIS

7. Vraag

- a) Waar stonden de letters NSB voor?
- b) Zoek op het internet wat voor partij de NSB was. Je kunt hiervoor bijvoorbeeld gebruik maken van de website www.verzetsmuseum.org.

- [NSB jongeren marcheren door Drenthe](#)

Al voor de oorlog had de NSB aardig wat leden. Ook mensen in Zuidoost Drenthe voelden zich aangetrokken tot de partij.

Veel van hen geloofden de ideeën, maar er waren ook mensen lid geworden omdat ze dachten dat de NSB beter voor hun kon zorgen. Er was namelijk sprake

van een heftige economische crisis in de jaren dertig en veel mensen waren werkloos en veel boeren waren erg arm.

8. Vraag

Een derde deel van de NSB'ers woonde in Zuidoost Drenthe. 27 Drentse gemeenten hadden zelfs een NSB-burgemeester.

- Waarom stemden sommige Drenten op de NSB?
- Welke rol zou de armoede hebben gespeeld in Drenthe en de NSB?

Vlak voor de Tweede Wereldoorlog zat een half miljoen Nederlanders zonder werk. Dat was geen pretje. Voor de oorlog kregen werkelozen een uitkering van vijftien gulden per week, voor een gezin met twee kinderen. In ruil daarvoor moesten ze aan de slag in werkverschaffingsprojecten. In Emmen werd onder andere de Emmerdennen aangepland. Echt werkeloos waren de werkelozen dus niet.

9. Vraag

- Waarom werden de mensen met een uitkering aan het werk gezet?
- Denk je dat dit een goede maatregel was? Leg je antwoord uit.

10. Vraag

Als er nu een werkverschaffingsproject zou worden gestart en jij zat in de gemeenteraad van Emmen, wat zou jij dan laten aanleggen of verbeteren? Waarom?

VERZET

VERZET Eind juli 1943 werd NSB Burgemeester Bisschop van de gemeente Schoonebeek neergeschoten. Hij zag vanuit zijn werkkamer dat twee mannen van een motorfiets stapten en een restaurant binnengingen. Maar je kon bijna geen benzine meer krijgen, dus dat vond de burgemeester vreemd. Hij zei tegen een agent om de mannen meteen bij hem te brengen om de persoonsbewijzen controleren. Een van de mannen ging nog vlug even naar het toilet om zijn pistool schietklaar te maken. Toen de burgemeester vroeg wat ze hier deden, antwoordden ze: 'Wij zijn hier in opdracht van de CCD (Crisis Controle Dienst)'. Toen de burgemeester

opstond om de papieren te controleren, werd hij meteen in de borst geschoten. Agent Oostindiën, ook een NSB'er, werd ook neergeschoten. Ook de goede, betrouwbare agent De Boer werd dodelijk getroffen. De beide KP'ers gingen er snel vandoor.

11. Vraag

Waarom zou het verzet de burgemeester hebben willen liquideren? Liep de burgemeester van Emmen ook dat gevaar? Leg je antwoord uit.

In Zwartemeer speelde meester Stuit en zijn vrouw een belangrijke rol. In het begin waren ze vooral druk met het verspreiden van verzetskranten, later waren ze steeds drukker met het verzorgen van onderduikers en het regelen van bonkaarten voor mensen die onderduikers hadden. Vaak ging het echtpaar Stuit met ontsnapte krijgsgevangenen naar Hengelo, die van daaruit ander onderdak kregen in Brabant.

Huis in Klazienaveen is besmeurd met verf. In deze winkel zit nu sportschool Extension

12. Vraag

- Een aantal huizen werden besmeurd met tekens en leuzen, maar deze mensen waren geen NSB'ers, maar toch werd hun woning beklad. Kun jij bedenken waarom?
- Kun je in Klazienaveen, bij de Extension, hier nog sporen van vinden?

oorlog in de lucht

De Engelsen en Amerikanen vochten hard voor de bevrijding van Europa. Op 6 maart 1944 stortte een Amerikaanse bommenwerper neer in Zwartemeer. De bommenwerper Blitzing Betsy werd van voren aangevallen door Duitse jachtvliegtuigen. Het vliegtuig werd meerdere keren geraakt en vloog in brand.

Een paar bemanningsleden hebben het weten te overleven omdat zij met een parachute uit het toestel wisten te springen. Zij werden door de Duitsers gearresteerd en naar een gevangenenkamp gebracht.

Blitzing Betsy neergestort in Zwartemeer.

13. Vraag

Zou jij zelf willen vechten voor de vrijheid van een ander land? Leg je antwoord uit.

Op de avond van 14 januari 1944 werd de Britse Lancaster bommenwerper DV287 door een Duitse nachtjager aangevallen.

De Duitse jager schoot ze van achteren neer. Meteen brandde de linkervleugel en brak er brand uit in de romp van de bommenwerper. Even later stortte het vliegtuig gehuld in vlammen in de diepte en explodeerde vlak boven de grond.

Boer Hoving woonde vlakbij en hij vertelde: 'Opeens werd het buiten helder licht en hoorden we een verschrikkelijk lawaai. Het bleek een brandend vliegtuig te zijn, dat rakelings over onze boerderij was gegaan. Toen we buiten kwamen ontplofte het juist op de grond, ongeveer 800 meter achter onze boerderij. Het was alsof de gehele omgeving in brand stond.'

14. vraag

Wat zou jij nu doen? Ga je kijken? Blijf je thuis? Waarom?

ONTSNAPT

Acht bemanningsleden kwamen bij de crash om het leven en werden ter plaatse gekist en op de algemene begraafplaats van Nieuw Dordrecht begraven.

Eén bemanningslid had de crash wel overleefd en wist te ontsnappen!

Normaal zitten er in een Lancaster bommenwerper zeven bemanningsleden. Dat wisten de Duitsers zelf ook wel.

Maar zij wisten niet, dat dit toestel negen man had! Dus toen de Duitse soldaten acht Britten hadden gevonden dachten ze er niet aan om te gaan zoeken naar een negende!

Daardoor wist nummer negen te ontsnappen. Zijn naam was Alex Walmsley.

15. vraag

Stel, jij bent Alex. Jouw vrienden leven niet meer en de Duitsers kunnen er elk moment zijn.

Weet je waar je bent? Zijn de Nederlanders wel te vertrouwen?

Vertel, wat ga je doen?

Op 2 januari 1945 trok de Duitse generaal Christiansen in de villa Lindenhof van wethouder Zegering Hadders. Op de heide tussen de Roswinkelerweg en de Emmerdennen werd een kleine vliegstrip aangelegd voor het vliegtuigje van de generaal om evt. te vluchten.

Ook stond er op een zijspoor naar Weerdinge een speciale salonwagon voor hem klaar.

De geallieerden ontdekten zijn aanwezigheid in Emmen en besloten de villa te bombarderen. Op 22 februari werd het gebied aan de Spoorstraat getroffen. Hier kwamen enkele Emmenaren om het leven, maar de generaal bleef ongedeerd.

Op 8 april 1945 was de generaal plotseling vertrokken.

BEVRIJDING

Na Dolle Dinsdag vluchtten duizenden NSB'ers naar het noorden en oosten. Op 2 januari 1945 vestigde generaal Christiansen, opperbevelhebber van de Duitse Wehrmacht zich in Emmen.

Maar op 9 april trokken Duitse colonnes 's avonds weg richting Odoorn.

Poolse bevrijders in Emmen

Op dinsdag 10 april werd Zuidoost Drenthe vanuit Coevorden door de Polen en Canadezen bevrijd. Maar de Duitsers hadden zich ingegraven bij de trambrug over het Oranjekanaal te Emmen. De Duitsers schoten pas toen de Polen erg dichtbij waren. Het gevecht duurde wel een uur. In Noordbarge, Zuidbarge en Westenesch werden wel 17 boerderijen verwoest.

Toen de eerste geallieerden door de straten reden, werden ze door de Drenten in het Engels begroet. Daar hadden de mensen goed op geoefend! "Hello, thank you!"

Maar wat schrokken de Drenten toen de soldaten in het Duits antwoorden! Deze Polen spraken beter Duits dan Engels. Dat was schrikken!

16. vraag

Wat zou jij als eerste doen na de bevrijding?